ТАЪЛИМИ ШЕЪРҲОИ МИРСАИД МИРШАКАР ДАР СИНФҲОИ ИБТИДОӢ

Қаюмов Нодир Наимович
Дотсенти Донишкадаи давлатии педагогии Самарқанд
Додоева Умида Эргашевна
Донишҷӯи курси 1-уми
Донишкадаи давлатии педагогии Самарқанд

Аннотатсия: Дар мақолаи мазкур нақш ва ҷойгоҳи эҷодиёти Шоири халқии Тоҷикистон, Мирсаид Миршакар дар раванди таълиму тарбияи хонандагони синфҳои ибтидоӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Муаллиф ба аҳамияти ашъори шоир дар ташаккули ҳисси ватандӯстӣ, меҳнатдӯстӣ ва табиатдӯстии кӯдакон таваҷҷӯҳ зоҳир намуда, усулҳои муосири таълими достон ва шеърҳои кӯдаконаи ӯро пешниҳод менамояд.

Калидвожаҳо: Мирсаид Миршакар, синфи ибтидоӣ, адабиёти кӯдак, таълим, тарбия, ватандӯстӣ, методика, достон, шеър, меҳнатдӯстӣ, табиатдӯстӣ.

Мирсаид Миршакар — Шоири халқии Тоҷикистон, арбоби ҷамъиятӣ ва яке аз поягузорони адабиёти бачагонаи тоҷик мебошад. Мирсаид Миршакар на танҳо шоир, балки асосгузори воқеии адабиёти бачагонаи касбии тоҷик дар асри XX ба шумор меравад. Мирсаид Миршакар кӯшиш мекард, ки аз калимаҳои душвори арабӣ ва форсии қадим худдорӣ кунад.[1].Забони ӯ «забони модарони мо» аст — сода, ширин ва равон. Аз ин рӯ, кӯдакони синни 7-10- сола шеърҳои ӯро нисбат ба дигар шоирон 2-3 баробар бештар аз худ мекунанд.

Шоир нисбати шеърҳои бачагонаи худ чунин фикрро иброз медорад. гуфтааст: «Ман мехоҳам, ки шеъри ман мисли оби чашмаҳои Помир софу зулол бошад, то кӯдак ҳангоми хондан ташнагии маънавии худро бишиканад».[2] Мирсаид Миршакар аввалин шоире буд, ки дар адабиёти тоҷик кӯдакро на танҳо ҳамчун «шунавандаи насиҳат», балки ҳамчун як «қаҳрамони фаъол» нишон дод.

М.Миршакар аз нимаи дуюми солҳои сиюм ба адабиёти бачагонаи тоҷик ворид шуд. Ӯ бо шеърҳои “Аз зиндаҳо ҳам зиндатар” (1936), “Қаҳрамон мешавам” (1937) , “Сагбачаю гурбача” (1939) ва чанде дигар зуд ба қалби бачагони тоҷик роҳ ёфт. Аввалин маҷмуаи ӯ бо номи “Баҳори ҷавонӣ” соли 1940 ба табъ мерасад.

Фаъолияти шоирии М.Миршакар ҳамчун адиби бачаҳо дар солҳои ҷанг шӯҳрат пайдо мекунад. Шоир заминаҳои ташаккул ва хусусиятҳои назарии адабиёти бачагонаро хуб омӯхта дар ин ҷода хеле таҷриба андӯхт ва ба асосҳои назарии адабиёти бачагона бештар ошноӣ пайдо намуд.

Мазмуну мундариҷа ва сабку услуби эҷодиёти Мирсаид Миршакар хеле бою рангинанд. Шоир дар жанр ва шаклҳои гуногуни адабиёти бачагона шеър гуфтааст. Дар эҷодиёти ӯ аксари жанрҳои адабиёти бачагонаро мушоҳида намудан мумкин аст: “Асарҳои бачагонаи шоир аз ҷиҳати мазмуну мундариҷа, ғояву шакл ва жанру услуб гуногунанд. Ӯ дар шакли суруду тарона, чистону афсона, масалу достон ва драмаҳо асар навиштааст”. (Ҷонон Бобокалоноава. Материалҳо аз таърихи адабиёти бачагона тоҷик. 176)

Дар раванди таълими синфҳои ибтидоӣ асарҳои Мирсаид Миршакар на танҳо ҳамчун маводи хониш, балки ҳамчун воситаи муҳими тарбиявӣ хизмат мекунанд. Шоир тавонистааст забони адабиро ба забони гӯйишии кӯдакон наздик кунад ва тавассути образҳои сода мафҳумҳои мураккаби ҳаётиро шарҳ диҳад. [3]

Намуна аз шеърҳои шоир:

МАН КАЛОН МЕШАВАМ

Ман калон мешавам,
Қаҳрамон мешавам,
Бар Ватани худам
Посбон мешавам.
Ҷисми ман ҷони ман,
Тоҷикистони ман!
Гул барин дар чаман,
Бишукуфат бахти ман,

Доимо дар дили ман
Маҳкам аст ин сухан:
Ҷисми ман ҷони ман,
Тоҷикистони ман! [3]

Ин шеър дар бораи орзуҳои кӯдак аст, ки мехоҳад калон шуда, қаҳрамон ва посбони диёри худ шавад. Мавзӯи асосии он ватандӯстӣ, ифтихор аз кишвар ва нақшаҳои оянда мебошад.

КИШТИЧАИ МАН

Киштичаи хушрӯяк
Орад ба ман Мирамак,
Мешавам ман капитан,
Дар дарёҳои Ватан,
Шино карда мегардам,
Наметарсам аз душман!

Дар ин шеър, кӯдак дар бораи киштии худ нақл мекунад, ки бо он мехоҳад капитан шуда, дар дарёҳои Ватан шино кунад ва аз душман натарсад. Ин шеър ҳисси саёҳат, далерӣ ва муҳаббат ба Ватанро ифода мекунад.

ЛОЧИН

Ман лочинам ман лочин,
Ман қаҳрамони матин.
Хурдам лекин дар ҳар кор
Сохтам номам ҳам Сангин.
Аэрпланча дорам,
Бар болояш саворам.
Парвоз кунам дар ҳаво,
Тарсе асло надорам.

Шеъри кӯтоҳ дар бораи лочин, ки хурд, вале дар корҳо сахт ва матин аст. Номи қаҳрамон «Сангин» аст. Ин шеър дар замири кӯдакон хислатҳои қавиеро аз қабили истодагарӣ ва далерӣ, новобаста аз андозаи ҷисмонӣ, тараннум мекунад.

Ҳар се шеър бо забони содда ва фаҳмо навишта шудаанд, ки барои кӯдакон мувофиқанд ва арзишҳои мусбатро тарғиб мекунанд. Мирсаид Миршакар на танҳо шоир, балки драматург ва нависандаи забардаст ҳам буд, ки барои кӯдакон афсонаҳои манзум (шеърӣ) низ эҷод кардааст. Пеш аз Мирсаид Миршакар адабиёти бачагона бештар характери панду ахлоқӣ дошт (мисли асарҳои классикӣ). Миршакар аввалин шуда «Қаҳрамони кӯдаки муосир»-ро офарид. Кӯдакони ӯ на танҳо гӯш мекунанд, балки суол мегузоранд, баҳс мекунанд ва ҷаҳонро тағйир додан мехоҳанд. Шоир ҳам дар замони шӯравӣ ва ҳам дар замони истиқлолият эҷод карда, ҳамеша манфиати кӯдаконро дар мадди аввал мегузошт. Ӯ барои асарҳояш соҳиби Мукофоти давлатии Тоҷикистон ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ гардидааст. Бисёр асарҳои ӯ, аз ҷумла «Қишлоқи тиллоӣ», дар саҳнаи театрҳои лӯхтак намоиш дода шудаанд ва филмҳои тасвирӣ (мултфилмҳо) доранд. Осори ӯ дар барномаи таълимии синфҳои ибтидоӣ мавқеи марказӣ дорад, зеро забони ашъораш сода, равон ва мутобиқ ба ҷаҳонбинии кӯдакон аст. Таълими осори Мирсаид Миршакар дар синфҳои ибтидоӣ заминаи маънавии кӯдаконро мустаҳкам мекунад. Шеърҳои ӯ мисли оинае ҳастанд, ки кӯдак дар он худро ва ҷаҳони атрофашро беҳтар мешиносад. Забони сода ва образҳои равшани офаридаи ӯ кафолат медиҳанд, ки паёми шоир то дергоҳ дар хотираи насли наврас боқӣ мемонад.

Мирсаид Миршакар боварӣ дошт, ки шеър барои кӯдак бояд «мисли нони гарм» бошад — ҳамон қадар зарурӣ ва ҳамон қадар гуворо. Ӯ роҳи аз содагӣ ба мураккабӣ рафтанро интихоб карда буд: аввал дили кӯдакро бо шеърҳои бозиомез ба даст меовард ва сипас ба вай дарси ватандӯстиву инсоният меомӯхт. «Мероси адабии Мирсаид Миршакар дар синфҳои ибтидоӣ ҳамчун таҳкурсии маънавӣ хизмат мекунад. Роҳҳои эҷоди шоир — аз равонбаёнӣ то достонсароии пурмазмун — имкон медиҳанд, ки омӯзгор дарси хонишро ба як саёҳати ҷолиб ба ҷаҳони некиву зебоӣ табдил диҳад. Омӯхтани ашъори ӯ кафолати он аст, ки хонандаи имрӯза на танҳо

саводнок мешавад, балки дорои қалби пок ва ҳисси баланди ватандӯстӣ ба воя мерасад».

Мирсаид Миршакар барои мактаби ибтидоӣ на танҳо як шоир, балки як роҳнамои маънавӣ аст. Роҳи эҷоди ӯ — ин роҳи ростқавлӣ, меҳнатдӯстӣ ва муҳаббат ба инсон аст. Ҳар як мисраи ӯ хиштест дар бинои тарбияи насли наврас, ки бо гузашти солҳо арзиши худро гум намекунад. Мирсаид Миршакар тавонист забони адабиро ба забони гӯйишии кӯдакон наздик кунад.[4]

Мирсаид Миршакар аз симоҳои барҷастаи адабиёти муосири бачагонаи тоҷик маҳсуб мешавад, ки бо осори пурарзиш ва таъсирбахши худ дар рушди маънавию ахлоқии насли наврас нақши муассир гузоштааст.

Яке аз ҷанбаҳои муҳими осори Мирсаид Миршакар дар он аст, ки ӯ тавонист адабиёти кӯдаконро ба як самти ҷудогона ва мукаммали адабиёти тоҷик табдил диҳад. Вай на танҳо шеъри кӯдакона навишт, балки онро бо мазмуни тарбиявӣ ва ахлоқии амиқ ғанӣ гардонид.

Хулосаи асосӣ ин аст, ки ашъори ӯ пули иртиботӣ миёни олами афсонавии кӯдакӣ ва воқеияти ҳаёт мебошад. Ӯ на танҳо насиҳат мекард, балки ҳамроҳи кӯдакон «бозӣ» мекард, ки ин усул дар педагогикаи муосир «омӯзиш тавассути шавқ» номида мешавад. Асарҳои Миршакар ҳеҷ гоҳ арзиши худро гум намекунад, зеро арзишҳои инсоние, ки ӯ тарғиб мекард (дӯстӣ, меҳнат, ватан) ҳамеша ҷовидонианд.

Манбаъҳои истифодашуда

[1].Файзуллоев.Н«Адабиёти кӯдакони тоҷик» - Ношир: Хуҷанд, 2013.

[2]. Миршакар.М«Куллиёт» ҷилди 3 - Душанбе: Ирфон,1973.

[3].Китобҳои дарсии «Забони модарӣ» ва «Хониш» -Душанбе: Маориф, 2020.

[4].Шарифов.Х «Сухан аз адабиёти бачагона» - Душанбе: Ирфон, 1982.